

1946 Yılında Kurulan Siyasi Partiler

Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı ve İsmet İnönü'nün Başbakanlığı döneminde iki kez çok partili siyasi hayata geçilmesi girişiminde bulunulmuş fakat hem Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası hem de Serbest Cumhuriyet Fırkası denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Atatürk'ün vefatı sonrasında İnönü Cumhurbaşkanı olmuş fakat başlayan İkinci Dünya Savaşı demokrasi konusunda atılacak adımları geciktirmiştir. Savaşın bitmesiyle gündeme gelen Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak ve boğazlar konusunda taviz istekleri İnönü'yü, Türkiye'yi Batı'nın koruma şemsiyesi altına sokma çabasına yöneltmiştir. CHP içerisinde her ne kadar çok partili siyasi hayata geçişe olumlu bakmayan vekiller olsa da İnönü ılımlıların tarafında yer alarak sürecin işleminin yolunu açmıştır. 1945 yılında bu anlamda ilk olarak Milli Korunma Partisi'nin kurulmasına müsaade edilmiştir. Fakat İnönü bu partiyi ciddi bir muhalefet unsuru olarak görmemiş, CHP içerisinde partiye zarar vermeden gerçekleştirilecek yeni oluşumların başlatılmasını istemiştir. 10 Mayıs 1946 tarihinde toplanan CHP İkinci Olağanüstü Kurultayı'nda çok partili siyasi hayata geçiş sürecinin hızlandırılması yönünde adımlar atılmıştır. Hemen ardında 1946 yılı Haziran ayında Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişikliklerle de cemiyet, dernek ve sendika gibi yapılanmaların kolayca hayata geçirilmesinin önü açılmıştır. Farklı partilerin kurulması konusunda İnönü'nün istekli davranması üzerine 1945-1950 yılları arasında 28 farklı parti kurulmuştur. Süreç içerisinde kurulan birçok siyasi parti; yetersiz program, kadro temininde yaşanan sıkıntılar ve ideolojik yaklaşımlarının ekonomik programlarının önüne geçmesinden dolayı başarı sağlayamamıştır. Siyasi tecrübesi olan isimleri bünyesine katan partiler ise daha uzun ömürlü ve etkili olmuşlardır. İşçi ve köylü kesimlerini hedef kitlesi olarak gören partiler, bu sınıfların örgütlenme gelenekleri tam oturmadığından bekledikleri desteği görememişlerdir. Çok partili siyasi hayata geçişin yolunun açılmasıyla kurulan ilk partiler çoğunlukla CHP iktidarı ile çatışma içerisine girmeyecek vaatlerde bulunarak yaşama olasılıklarını artırma yoluna gitmişlerdir. Bu partiler genel olarak dönemin popüler kavramı olan "insan hakları" anlayışını programlarında kullanmaya özen göstermişlerdir. Fakat süreç içerisinde gerçek düşüncelerini ortaya koyarak kimi zaman anayasal düzenle dahi çatışma içerisine girmişlerdir. Bu çatışma alanları arasında din, sosyalizm ve Atatürk İlkeleri öncelikle yer alan konular olmuştur. Kurulan yeni partilerden çoğu siyasi hayatta kendilerine yer edinemeseler de Türkiye'de çok partili siyasi hayatın başlaması adına önemli bir görev üstlenmişlerdir. Çalışmamızın konusu olan 1946 yılında ise 14 tane siyasi parti resmi olarak kurulma izni alıp, siyasi arenada kendisine yer edinme çabası içerisine girmiştir. Kurulan bu partilerle ilgili bilgiler alfabetik sıra ile verilecektir.

1. Arıtma Koruma Partisi: 26 Haziran 1946 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Öğretmen Selçuk Köroğlu başkanlığında, kimya mühendisi Kemal Köymen ve tüccar Halil Sümer tarafından İslamcı özellikler taşıyan bir parti olarak hayat bulmuştur. Parti tüzüğünde dini bir yaklaşım net olarak görülmektedir. Yayınlanan parti programına göre dinler insanın yetiştirilmesinde temel unsur olarak kabul edilmelidir. İnsan üzerindeki her türlü baskının kaldırılması, yargıçların milletvekili seçilmesinin yolunun açılması, yükseköğrenim bitirenlere köylerde üç yıl çalışma zorunluluğu getirilmesi, sulama ve ulaşım işlerine önem verilmesi gibi hedefler parti programında yer almıştır. Parti tüzüğünde yer alan bir bölümde ise partinin amaçları sıralanmıştır. Belirtilen amaçlar arasında; doğru olmak, kişilerin duygu, düşünce, vicdan, söz, insanca yaşama haklarını tanımak ve tüm dünyada kötülüklerden korunarak yükselme amacına yönelik çalışmak öne çıkarılmıştır. Seçimler serbest ve gizli oy ile gerçekleştirilmeli ve her tür baskıdan uzak tutulmalıdır. Devletçilik ilkesi ekonominin temeli olarak benimsenmelidir fakat özel sektör de ülke geneline fayda sağladığı miktarda desteklenmelidir. Eğitim bütünlüğünün sağlanması için ilk ve orta öğretim birleştirilmelidir. Devlet kademelerinde iltimas, lüks, rüşvet ve memur sayısı azaltılmalıdır. Parti siyasi arenada çok fazla etkinlik kuramamış, istediği ölçüde

teşkilatlanamamış ve bir yayın organına sahip olamamıştır. 12 Mart 1947 tarihinde ise kendini feshederek kapanmıştır.

2.Çiftçi ve Köylü Partisi:24 Nisan 1946 tarihinde Bursa-Mudanya’da kurulmuş ve bu civarın dışına da çıkamamıştır. Sıddık Sümer başkanlığında, İbrahim Öztürk ve Şükrü Tokay partinin kurucularıdır. Siyasi hayatı çok kısa süreli olan ve faaliyete geçemeyen bir parti olmuştur. Parti, İslami esaslara dayanmayı kendisine ilke olarak kabul etmiş ve bu yönüyle “İslami sosyalizm” çizgisini benimsemiştir. 89 maddeden oluşan bir parti programı bulunmaktadır. Türk’e ait olan vasıfların ve geleneklerin korunması ve yaşatılmasını sağlamayı amaçlamıştır. Hedef kitlesi olarak Türk çiftçisini görmüş ve onu kalkındırmayı planlamıştır. Parti programında ekonomiyle ilgili olarak; çiftçiye dönük bir banka kurulması, ziraat ve sanayinin geliştirilmesi, toprak reformu yapılması, veraset ve intikal esaslarının düzenlenerek toprak sahiplerine yetecek kadar toprak bırakılması, israf temelli ve modası geçmiş devlet yapılanmalarının değiştirilmesi planlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin sınırlarının korunması da önemli hedefler arasında gösterilmiştir. Kadın ve analık kavramlarına önem atfedilmiş, Türk anasının çalıştırılmasına olumsuz yaklaşmıştır. Çok çocuk sahibi olunmasının teşvik edilmesi istenmiştir. Dış politika anlayışında ise açık bir Batı hayranlığı kendisini göstermektedir. Çiftçi Köylü isimli haftalık gazete partinin yayın organı olmuştur. Parti, Cemiyetler Kanunu’na aykırı davrandığı gerekçesiyle 2 Haziran 1946 tarihinde feshedilmiştir. Sıddık Sümer ise 24 Ağustos 1948 tarihinde partisini kapatarak CHP’ye katıldığını duyurmuştur.

3.Demokrat Parti: 7 Ocak 1946 tarihinde kurulan partinin kurucuları Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Adnan Menderes’tir. Bu isimler CHP üyesi olup, partilerine karşı ilk ciddi çıkışlarını “Dörtlü Takrir” adını taşıyan girişimleriyle ortaya koymuşlardır. 7 Haziran 1945 tarihli bu takrir içerisinde, CHP iktidarından demokrasinin tam olarak yaşatılması için parti çalışmalarının yeniden düzenlenmesi istenmiştir. Verilen takrir CHP parti grubu tarafından reddedilmiştir. CHP içerisinde takircilere karşı sert bir tutum sergilenmeye ve bu yaklaşım basına yansımaya başlamıştır. DP’nin kurucu dört ismi CHP’de ayrılmışlar ve hızlı bir şekilde yeni parti kurma çalışmalarına başlamışlardır. Kurulacak partinin lideri olarak öne çıkan Celal Bayar, İsmet İnönü ile bir görüşme yapmıştır. Bayar görüşmede; eğitim, laiklik ve dış politika konularında CHP ile ters düşen bir anlayış benimsediklerini aktarmıştır. İnönü de yeni partinin kurulmasına olumlu yaklaşmıştır. Parti kurulma aşamasında yapılan çalışmalar esnasında 6 ilke etrafında tam bir mutabakat sağlanmıştır. Bu ilkeler şunlardır: Atatürk İlke ve İnkılâplarının devamlılığı sağlanmalıdır. Yeni kurulması planlanan yönetim anlayışı yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya doğru işletilmelidir. Halkın yönetime tam manasıyla katılabilmesi için seçim sistemi düzene sokulmalıdır. Seçimler yargı sisteminin denetimine bırakılmalıdır. Laiklik konusunda hassas davranılmalıdır. Parti içinde demokrasinin hâkimiyetinin sağlanması anlayışı benimsenmelidir. Hazırlıkları tamamlanan parti 7 Ocak 1946 günü resmen kurulmuştur. Kurulan parti programında yukarıda zikredilen 6 ilkeye ek olarak; teşvik edici, sendikalist, insanîyetçi ve antikomünist bir anlayış benimsendiği, sınıflar arası dayanışma ve sevginin artırılmasının hedeflendiği, denk bütçenin sağlanılmasına çalışılacağı, vatandaşın ekonomik gücünün artırılacağı, tek dereceli ve güvenli seçimler yapılacağı, liberal bir ekonomik anlayış benimseneceği yönünde ifadeler yer almıştır. DP, kuruluşunun ardından 26 Mayıs 1946 tarihinde yapılan belediye seçimlerine katılmamıştır. 1947 yılında yapılması gereken milletvekili seçimleri ise iktidar partisi tarafından bir yıl öne çekilerek muhalefetin teşkilatlanmasına fırsat verilmeden gerçekleştirilmiştir. DP, 21 Temmuz 1946 tarihli milletvekili seçimlerine 47 ilden aday göstererek katılmıştır. Seçimler sonucunda çıkardığı 61 vekil ile mecliste yer almaya başlamıştır. DP, 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerinde 416 milletvekili kazanarak iktidara gelmiştir. 2 Mayıs 1954 seçimlerinde %58.4 gibi yüksek bir oy oranıyla 503 milletvekili çıkarmıştır. 27 Ekim 1957 seçimlerinde oy oranı düşse de %48,6 ile 424 milletvekili çıkarıp iktidarını devam ettirmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile DP’nin siyasi

hayatı son bulmuştur. 29 Eylül 1960 tarihinde ise resmi olarak kapatılmıştır.

4.Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi: 21 Haziran 1946 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Arif Hikmet Adsız başkanlığında, Suat Uzer, Cahit Ateş ve Adnan Dik kurucularıdır. Balıkesir ve İzmir'de birer şube açmıştır. Üye sayısı yaklaşık olarak 200'e ulaşmıştır. 21 maddelik programı ve 156 maddelik bir tüzüğü bulunmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün çizdiği Misak-ı Milli amacına yönelik çalışma hedefini temel ilke olarak benimsemiştir. Parti tüzük ve programına göre servet sahiplerinin servetlerine bir sınırlama getirilmelidir. Tekelcilik kaldırılmalı, yüksek mahkeme kurulmalı ve ayan meclisi ismiyle bir meclis daha hayata geçirilmelidir. Devletçilik ilkesi anayasadan çıkarılmalıdır. TBMM'nin üyelerinin yarısı 2 yılda bir yapılacak seçimle değiştirilmeli, cumhurbaşkanlığı ile başbakanlık birleştirilmelidir. Diktatörlük ve tek parti rejimi kabul edilmemelidir. Tüm köylere 2 uçak verilerek ülkenin korunması sağlanmalı, ilkokul öğretmenleri pilot olarak yetiştirilmeli ve ülkeye zarar verebilecek her türlü oluşumun karşısında durulmalıdır. İçki, tütün ve kahvehaneler yasaklanmalıdır. Demiryolları mutlaka geliştirilmelidir. Parti tüzüğünde yer alan ifadelerle göre Rusya'da bulunan ve baskı altındaki Türklerin hakları savunulmalıdır. Parti tüzüğünde Sovyet karşıtı ifadeler bulunmasına rağmen partinin Nasyonal Sosyalist olduğu yönünde iddialar mevcuttur. Fakat partinin Türkçü-Turancı tarafı ağır basmaktadır. Herhangi bir yayın organı yoktur. Tuğ üzerine eklenmiş bir kurt tasviri sembol olarak kullanılmıştır. Ciddi faaliyette bulunmayan ve herhangi bir seçime katılmayan parti siyasi arenada varlık gösterememiştir. Partinin resmi feshine dair net bir bilgi olmamakla birlikte 14 Mayıs 1953 tarihinde dağıldığı yönünde aktarımlar mevcuttur.

*5.İslam Koruma Partisi:*19 Temmuz 1946 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Necmi Güneş başkanlığında, Mustafa Özbek ve Ziya Süer kurucularıdır. Teşkilatlanmamış ve faaliyette bulunmamış bir partidir. Siyasette İslami geleneği öne çıkaran ilk siyasi oluşumlar arasında yer almış olması ve isminde İslam kelimesini kullanması partiye farklılık katmıştır. Parti program ve tüzüğünde belirtildiğine göre; her türlü siyasi yaklaşımdan uzak ve sadece Müslümanların medeniyeti, dayanışması, menfaati; birbirine sevgi, yardım ve işbirliği sağlaması yolunda, Cemiyetler Kanunu'na dayanılarak kurulmuş bir partidir. Herhangi bir dine mensup olup İslamiyet'i seven, partili ya da partisiz her vatandaşa açıktır. Kadın ve erkek eşit konumdadır. Fakat iyi bir çocuk yetiştirme görevi olan kadın saygı ve korunmaya muhtaçtır. Parti bayrağı yeşil ve sancak direk köşesinde beyaz bir güneş resmi olacak şekilde tespit edilmiştir ve bunun benzeri şekilde de bir rozet hazırlanması planlanmıştır. Partinin bir yayın organı bulunmamaktadır. Programında karşı olunmasına rağmen dini siyasete alet etmekten kaçınmamış ve bu durum tespit edilmiştir. Sıkıyönetim Komutanlığı, ilgili gerekçeyle partiyi 12 Eylül 1946 tarihinde kapatmıştır.

*6.Liberal Demokrat Partisi:*11 Mart 1946 tarihinde İstanbul'da Kazım Demirarslan başkanlığında, Sabri Manyas, Abdülkadir Ayaç ve Suphi Kula tarafından kurulmuştur. Bursa, Eskişehir, Samsun ve Malatya'da birer şube açmıştır. Kongre yapmamış ve yayın organına sahip olmamıştır. Parti tam bir teşkilatlanma sağlayamamıştır. LDP programının kapağında parti amblemi de yer almıştır. Amblem siyah zemin üzerine 3 oktan meydana gelmektedir. Partinin sloganı ise: " Ey Türk! İnan, Çalış, Birleş Yüksüleceksin" şeklindedir. LDP harflerini taşıyan bir de rozetleri bulunmaktadır. Parti programı içerisinde yer alan bazı ilkeler şu şekildedir: "Türkiye Cumhuriyeti'nin milli hudutlarını muhafaza ve müdafaa etmek, bu hudutlar dâhilinde yaşayan halkın refah, ahlak, terbiye, kültür ve sanat seviyelerini yükseltmek, milletvekili seçimini tek dereceli ve doğrudan doğruya halk tarafından partilerin murakabesi altında tesirden azade bir şekilde yapılmasını temin etmek, vatandaşlara vicdan, düşünce, söz; matbuata yazmak hürriyeti vermek, vatandaşların tasarruf haklarını tanımak ve müdafaa etmek, memlekete gelecek ecnebi sermayesini milli bünyeye zarar vermemek şartı ile hüsnü niyetle karşılamak ve bunlara itimat telkin etmek." Parti askerlik süresini kısaltmayı vaat etmiştir. Milli kaynakların yerli sermayeyle işleneceği ve özel girişimin destekleneceği belirtilmiştir. LDP yaptığı bir gizli toplantı ile

CHP'ye destek verme kararı almış ve bunu ilk olarak 1946 yılında yapılan belediye seçimlerinde göstermiştir. LDP seçimlere sınırlı olarak katılmış ama seçim sırasında DP lehine düzenlenen zabıtların yok edilmesi ya da hükümsüz bırakılmasına çaba sarf etmiş, seçimi takip eden süreçte de CHP yayın organı olan yerel gazetelerde DP aleyhinde yazılar yayınlamıştır. DP içerisinde hırs sahibi şahısların çok olduğu iddiası ile birlikte bu partinin devleti yönetecek yetenekte görülmemesi, parlamento deneyimi yaşamadan bir anda iktidara talip olması ve ülkeyi Sovyet peyki haline getireceği yaklaşımları ile DP karşıtlığı temellendirilmeye çalışılmıştır. 1946 milletvekili seçimleri öncesinde LDP başkanı Demiraslan bir beyanname yayınlamıştır. Beyannamesinde; genç demokrasi yolunda tahriklere meydan verilmemesini, yalnız vicdan ile hareket edilmesi gerektiğini belirtmiş ve tüm partileri kardeş bilmekte ve ona göre hareket tarzı benimsemekte olduklarını duyurmuştur. LDP 1946 milletvekili seçimlerine katılmış ama başarı kazanamamıştır. Parti hiç kongre toplamamıştır. Net bir tarih belli olmamakla birlikte, 1947 yılı sonlarında Suphi Kula'nın partiden ihraç edilmesiyle birlikte kurucu sayısı gereken adedin altına düşünce parti fesih olmuş kabul edilmiştir.

7.Sosyal Adalet Partisi: 28 Şubat 1946 tarihinde İstanbul'da İhsan Temelveren başkanlığında Ziyneti Temelveren ve Zeki Korgunal tarafından kurulmuştur. İlk olarak Sosyal Demokrat Parti ismiyle kurulmak istenmiş ama eksik belgeler yüzünden başvurusu reddedilmiştir. Ardından yeni başvuruda Sosyal Adalet Partisi ismini kullanmıştır. Devletçi, sosyalist ve demokratik unsurları temel alarak kurulan parti, tüm Türk halkının partisi olma iddiasını dile getirmekle beraber; işçi ve topraksız ya da az toprak sahibi çiftçinin haklarını savunma amacını öne çıkarmıştır. 30 maddeden oluşan nizamnamesinin ilk 2 maddesi partinin kuruluş amacını tanımlamıştır. İlgili maddelere göre: Millet huzur ve refah içinde yaşatılmalı, Türk Milleti dünyaya örnek olacak seviyeye yükseltilmelidir. Toplumun gelişmesi için ilk olarak ferdin gelişimi sağlanmalıdır. Bu amaçlara ters düşen kanun ve girişimlerle mücadele edilmelidir. Nizamname dâhilinde dil, ırk ve din farklılığı gözetilmeden tüm vatandaşlara benzer hakların sağlanacağı belirtilmiştir. Sadece ülkenin korunması konusunda, Türk kökenli kimselerin görevlendirilmesi savunulmuştur. Partinin amaçları 7 başlık olarak sunulmuştur ve bunlar: "1. Öncelikle emekçilerin hakları savunulacaktır, 2. Lüks ve plansızlık karşıtı olunacaktır, 3. Merkezîyetçilik karşıtı olunacaktır. 4. Devletçilik, tekellilik kabul edilmeyecektir. 5. Türk ekonomisi ıslah edilecektir. 6. Dünya Müslümanları Birliği desteklenecektir. 7. Sosyal demokrasiye geçilecektir" şeklinde aktarılmıştır. Serbest ve tek dereceli seçim, çoğulcu sistem, temel hürriyetler konuları parti programında yer almıştır. Teşkilatlanmasını tamamlayamayan parti ara ve genel seçimlere katılmamıştır. Partiye ait bir yayın organı bulunmamaktadır ama fikirlerini Türkiye Ticaret Postası ve Gerçek gazetelerinde yaymaya çalışmıştır. 21 Eylül 1952 tarihinde parti genel kurul toplantısında partinin feshine karar verilmiştir.

8.Türk Sosyal Demokrat Partisi: Partinin 1945 ve 1946 yıllarında iki kez kuruluş süreci yaşadığı görülmektedir. İlk olarak 14 Aralık 1945 tarihinde kurulmasına izin verilen parti, genel başkan olarak görünen Cemil Alpay tarafından Bulgaristan Sosyal Demokrat Partisi'ne gönderilen 26 Şubat 1946 tarihli birleşmeyi ve ortak hareket etmeyi öneren mektubu üzerine, 29 Mart 1946 tarihinde Hükümet tarafından kapatılmıştır. Cemil Alpay ve bazı şahısların ifadeleri alınmıştır. Alpay, İçişleri Bakanlığına 26 Nisan 1946 tarihinde başvurarak amaçlarının milli olduğunu belirtip, tekrar faaliyete geçme isteğinde bulunmuştur. Bakanlık gerekli incelemeyi yaparak partinin yeniden açılmasına müsaade eden yazısını 3 Mayıs günü İstanbul valiliğine göndermiştir. Cemil Alpay başkanlığında, Sadık Acarlı, Yakup Savaş ve Mustafa Yıldız partinin kurucularıdır. Parti, 1918 yılında kurulan Sosyal Demokrat Fırkası'nın tekrardan hayat bulması anlamını taşımaktadır. Parti programı 23 maddeden ibarettir. Programın 3. maddesinde partinin amacı şöyle tarif edilmiştir: "Vatandaşın söz, vicdan, fikir, yazı hürlüklerine, mesken ve şahıs dokunulmazlığına, din ve mezhep farkı

gözetilmeksizin kayıtsız şartsız saygı göstermek." Programda yer alan diğer unsurlardan öne çıkan birkaç tanesi şöyledir: Vatandaşlık haklarına ve hürriyetlerine saygı duyulmalı, sendika ve yardımlaşma dernekleri oluşturulmalı, toprak reformu yeniden gündeme getirilmelidir. Maliye, adliye ve eğitim konularında düzenlemeler gerçekleştirilmeli, askerlik süresi azaltılmalı, milletlerarası barış girişimlerine destek olunmalı, inanç farklılığı gözetilmeden herkese hürriyet tanınmalıdır. Çiftçi ve işçilerin yaşam standartları yükseltilmeli, emeklilerle ilgili bir bakanlık tesis edilmeli, komşu olan devletlerle pasaport ve gümrük sınırlamaları kaldırılmalı, kadınların çalıştırılması konusunda sosyal ve ekonomik gerekliliklere göre düzenlemeler yapılmalıdır. Vergi ve fiyat sistemi günün şartlarına uygun hale getirilmelidir. Milletvekilleri 4, cumhurbaşkanı 5 yılda bir seçilmelidir. Parti Sosyalisttir. CHP ile ciddi bir yakınlaşma çabasına girmiştir. Kuruculardan Sadık Acarlı tarafından 17 Temmuz 1946 tarihinde, CHP genel sekreterliğine gönderilen bir mektupta; kendisinin dâhili ve harici düşmanlar karşısında CHP destekçisi olduğunu, parti başkanı Alpay başta olmak üzere diğer partilileri CHP ile ortak yol yürümeye davet ettiğini, bunu başaramazsa kendisine tâbi işçi kuruluşları ile beraber oylarını CHP lehine kullanacaklarını iletmiştir. 1946 milletvekili seçimlerine katılacaklarını açıklamışlar fakat seçimden kısa bir süre önce çekilmişlerdir. Bu çekilişin gerekçesi, başkan Alpay tarafından yayınlanan bir beyanname ile ilan edilmiştir. Parti seçimlere katılmayı planlarken, parti üyelerinden gelen, tehdit ve baskıya maruz kalındığı yönündeki raporlara dayanılarak seçimlere katılmama kararı alınmıştır. Partinin yayın organı ve teşkilatlanması olmamış, herhangi bir kongre toplamamıştır. Başkan Alpay'ın ölümü sonrasında kurucu sayısı üçün altına düştüğü için parti 1951 yılında fesholmuştur.

9. Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi: 17 Haziran 1946 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Ethem Ruhi Balkan başkanlığında, Selahattin Yorulmazoğlu, Necmettin Deliorman, Mehmet Şükrü Sekban, İrfan Recep Nayal, Şükrü Tokay, Ali Esenkova ve İbrahim Tokay partinin kurucularıdır. Balkan, yaptığı bir açıklamada partisinin memleket işlerini müteavazi bir şekilde denetleme gayesi ile kurulduğunu, başkaları gibi gürültü ve patırtı yapmak taraflısı olmadıklarını belirtmiştir. Kuruluşunun ardından İstanbul ve civarındaki fabrikalarda çalışan işçi temsilcileriyle iletişime geçmeye çalışmışlardır. Parti tüzüğü 28 maddedir. Kuvvetler ayrılığı ilkesini savunan parti, Cumhurbaşkanlarının tek dereceli seçim sistemiyle belirlenmesi ve bakanların Meclis dışından seçilmesi gibi prensipleri benimsemiştir. Milliyetçilik yaklaşımlarının ırk, dil, renk, din, kan ve kafatası anlayışlarını içermediğini vurgulanmışlardır. Ekonomi alanında devletçi bir anlayışı kabul eden parti, ciddi yatırımlar için büyük sermaye ve planlı çalışma gerekliliğini savunmuş, liberalizmin kişisel menfaatleri öne çıkaran prensiplerine ise karşı durmuştur. Parti, laikliği kabul ettiğini ve her türlü dini ritüele saygı duyacağını ilan etmiştir. İşçi ve çiftçilerin yaşam şartlarının ve statülerinin yükseltilmesini temel amaçları arasında göstermişlerdir. 21 Temmuz 1946 tarihli milletvekili seçimlerinden önce 17 şube açan parti seçime dâhil olmuş ama başarı sağlayamamıştır. Bu gelişme partide bir zayıflama yaratmıştır. DP karşısında CHP taraftarı bir tutum benimsenmiştir. Bu minvalde, Genel Sekreter Necmettin Deliorman tarafından 1 Kasım 1946 tarihinde CHP genel sekreterliğine gönderilen bir mektupla; Halk Partisi ile birlikte yürüyeceklerini, 1946 milletvekili seçimlerinde DP aleyhinde ciddi şekilde gayret gösterdiklerini, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nu benimsediklerini, Demokratlara benzeyen vatan haini, vurguncu, bozguncu ve karaborsacılarla mücadele edeceklerini iletmişlerdir. Bahsettikleri amaçlar doğrultusunda çıkaracakları bir gazete için CHP'den maddi destek beklediklerini de bildirmişlerdir. Parti, 1948'de daha genç bir kadro ile toparlanmaya çalışmış ve kongre düzenlemiştir. 1949 yılında parti liderlerinden Ethem Ruhi Balkan'ın vefatı partiyi zor duruma sokmuştur. Yeni başkan olarak Suavi Raşidoğlu seçilmiştir. Ardından 1950 milletvekili seçimlerine katılmış ama bir varlık gösterememiştir. Bu durum partiyi daha da güçsüzleştirmiştir. Partiye ait bir yayın organı bulunmamaktadır. 1961 yılında münfesi olarak kabul edilerek varlığına son verilmiştir.

10. Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi: Gizli Türkiye Komünist Partisi'nin bir uzantısı olan TSEKP, 19 Haziran 1946 tarihinde İstanbul'da Şefik Hüsnü Değmer tarafından kurulmuştur. Fuat Bilego, Habil Amato, İstefo Papadopoulos, Emin Aydınlatan, Rağıp Vardar, Haraç Akman, Hayrettin Emin Manoğlu ve Müntakim Ölçmen partinin diğer kurucularıdır. TSEKP'nin 45 maddelik faaliyet programı ve 39 maddelik ana nizamnamesi bulunmaktadır. Nizamnamesinde partinin uzak ve yakın hedeflerinden bahsedilmiştir. Partinin uzak hedefleri; iş gücünün sömürülmesine mani olmak, üretim araçlarını vatandaşın ortak mülkiyeti şekline getirmek, halkın geçim standartlarını yükseltmek olarak belirlenmiştir. Yakın hedefler ise şöyle sıralanmıştır: Emekçiler yönetimde etkin hale getirilmeli, bu sınıfa dönük sınırlayıcı kanunlar değiştirilmelidir. Demokrasinin gereği olarak emekçi sınıfın teşkilatlanmasına müsaade edilmeli, bu sınıf hiçbir ayrıma tabi tutmadan sömürülmeye karşı güvence altına alınmalıdır. Gericilik ve ırkçılıkla mücadele edilmeli, iş gücünün kullanılmasında standartlar belirlenmeli ve işçi sınıfının hak ettiği ücretleri alması sağlanmalıdır. Sosyalist bir düzene geçiş ortamı her şekilde hazırlanmalıdır. Partinin sahip olduğu diğer ilkelerden bazıları ise şu şekildedir: Vatandaşlar 18 yaşına gelince oy kullanabilmeli ve 25 yaşını dolduran kimselerse milletvekili adayı olabilmelidir. Nispi temsil usulü benimsenmelidir. Toprak Kanunu anlaşılması zor ifadelerle dolu olduğu için köylünün sorunlarına bir çözüm sunamamaktadır. Kırsalda yaşayanlar teşkilatlanarak kendi hakkını savunmazlarsa, devleti yönetenler gerçekçi bir toprak reformu yapmayacaktır. Bu yüzden köy teşkilatlanmalarının derhal hayat bulması gerekmektedir. Devlet, vergi gelirinin büyük bölümünü alt sınıf emekçiden tahsil etmektedir. Vergi sistemi düzenlenmeli, vergilerin zengin ya da zenginleşmekte olan vatandaşlara yüklenmesi sağlanmalıdır. Eşit işe eşit ücret politikası takip edilmeli, kadın da yapabileceği işlerde eşit muamele görmeli ve çalışma hayatına dâhil olmalıdır. Tekelcilik yapanlara karşı, işçiler tarafından kurulan teşekküller vasıtasıyla kontrol mekanizmaları sistemleştirilmeli, devlet ekonominin her alanında müdahil olmalı, burjuva devletçiliğinden uzaklaşarak, ihtiyaçları karşılamak için üretim yapılmalıdır. Memurlar için reformlar hayata geçirilmeli, rüşvet ve suiistimaller önlenmeli, ağır sanayi hamlesi gerçekleştirilmelidir. Savaş sırasında temin edilen haksız kazançların müsadere edilmesine izin verilmelidir. Köylüler ve gençlerin eğitim seviyesi artırılmalı, vatandaş üretici sınıfına dâhil edilmeli, işçi sınıfının kültürel düzeyi yükseltilmelidir. Üniversitelere özerklik sağlanarak hocaların siyasete dâhil olmalarının önü açılmalıdır. Dış politikada özelde yakın komşularla ve genelde dünya devletleri ile barış içinde yaşamayı tavsiye eden parti, Sovyet taraftarı görünmekten kaçınarak gerçek düşüncesini belirtmeyip, gelecek tepkileri önlemeye çalışmıştır. Parti kısa sürede İstanbul'un dışında; Zonguldak, İzmir, Ankara, Adana, Gaziantep, Samsun ve İzmir'de örgütlenmiştir. Partiyle irtibatlı birkaç tane sendika teşkil edilmiştir. Türkiye Sosyalist Partisi'yle birleşmek için çaba sarf edilmiş ama başarı sağlanamamıştır. Parti herhangi bir seçime katılmamıştır. Değmer imzasıyla yayınlanan bir beyanname ile seçimler aceleye getirildiği için 1946 milletvekili seçimlerine katılmayacakları duyurulmuştur. Parti mensupları tarafından İstanbul'da sokaklara asılan halkı oy vermemeye davet eden ve seçime fesat karıştırmayı amaçlayan afişler toplatılmış, Değmer ve birkaç partili gözaltına alınmıştır. Sendika Gazetesi partinin yayın organı olmuştur. İlaveten; Yığın, Söz ve Başak dergileri, İzmir'de çıkan Havadis Gazetesi partiyi desteklemiştir. Parti herhangi bir kongre düzenlememiştir. Ülke içinde ekonomik bir sınıfın başka sınıflar üzerinde hâkimiyet kurmasını amaçladığı, aşırı komünist kişiler tarafından desteklendiği, mevcut ekonomik ve sosyal düzeni bozmayı planladığı gerekçeleriyle Sıkıyönetim Komutanlığı izniyle 16 Aralık 1946 tarihinde parti merkezi polis tarafından aranmış ve ardından parti, bağlı bulunan sendikalar, gazeteler, dergi ve matbaalar kapatılmıştır. Parti idarecileri, komünizmi yaymak suçlamasıyla hâkim karşısına çıkmışlar ve bazıları hapis cezası almıştır. Başkan Değmer tevkif edilmiş ve 4 yıl hapse mahkûm edilmiştir.

11. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi: 24 Mayıs 1946 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Sabit Şevki Şeren başkanlığında, Fehmi Ünal ve Orhan Taner kurucular olmuştur. İçişleri Bakanlığı'na gönderilen nizamnamelerinde ise kurucular olarak

Sabit Şevki Şeren, Hasan Yaşatürk ve Hüseyin Türkgeldi gösterilmiştir. Partinin 157 maddelik programı ve 45 maddelik nizamnamesi mevcuttur. Parti iktidara körü körüne muhalefet etmek için değil, onun yanında bir denetleme ve tenkit partisi olarak çalışmak üzere kurulduğunu ilan etmiştir. Parti kurulduktan sonra genel başkanı Sabit Şevki Şeren tarafından yayınlanan bir beyannamede; Atatürk'e ve İnönü'ye teşekkür edilmiş, demokrasi konusunda atılan adımlarla ilgili memnuniyet dile getirilmiştir. Ayrıca tüm işçilerin haklarını savunmak amacıyla oldukları, içte ve dışta ülkenin selameti için çalışılacakları belirtildikten sonra beyanname: "Çalışmak bizden, tevfik Allaha'dır" cümlesiyle tamamlanmıştır. Parti prensipleri içerisinde, devletin halk için halk tarafından kurulduğu belirtilmiştir. Anayasaya tümüyle uyulması, İstanbul Türkçesine göre dil düzenlemeleri gerçekleştirilmesi, toprak bütünlüğünün ve Cumhuriyet rejiminin korunması, milli egemenliğin devam ettirilmesi, tek meclis sisteminin sürdürülmesi, seçimlerin tek dereceli ve gizli reyle yapılması, cumhurbaşkanının 5 yıllığına seçilmesi ilkeleri benimsenmiştir. İşçilerin haklarını temin etmek ve komünist tahriklerini engellemek amacıyla ılımlı sosyalist olarak hareket eden parti, işçilerle alakalı şu istekleri öne çıkarmıştır: İşçi birlikleri kurulmalı ve bu sınıfın kazandığı servet kendi temsilcileri tarafından korunmalıdır. Bu servetin bir kısmı işçilere pay edilmeli, bir kısmı ise yeni üretim alanları açmak için ve halka hizmet amacıyla yapılan işlerde kullanılmalıdır. Tarık Zafer Tunaya, partinin komünist partilerle birlikte 1946 yılında kapatıldığını iddia etse de resmi kayıtlarda 10 Eylül 1948 tarihinde infisah ettiği kaydı yer almaktadır.

12. Türkiye Sosyalist Partisi: Parti 14 Mayıs 1946 tarihinde Esat Adil Müstecaplıoğlu başkanlığında kurulmuştur. Parti merkezi İstanbul'dadır. Partinin diğer kurucuları: İhsan Kabacıoğlu, Aziz Uçtay ve Macit Güçlü'dür. Gerçek Gazetesi ve Gün Dergisi partinin yayın organlarıdır. Gerçek Gazetesi, komünizm lehine bir propagandayı ciddi manada sürdürmüştür. Gazete ayrıca Nazım Hikmet'in hapisaneden kurtarılması için de propaganda yapmıştır. TSP, İstanbul'daki merkezinde ders ve konferanslar vermiş, çeşitli broşürler hazırlayarak dağıtmıştır. Parti öncelikli olarak işçiler arasında örgütlenmeye çalışmıştır. Partinin, özellikle aydın sınıf ve sendikalar tarafından beklenenden fazla desteklenmesi, bu partiyi Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile boğazlar ve toprak talepleri çekişmesi sürecinde bir güç merkezi haline getirmiştir. TSP, Sovyet taleplerini savunmuş ve kamuoyu bu duruma tepki göstermiştir. Partinin 44 maddelik nizamnamesi ve 68 maddelik programı bulunmaktadır. Nizamnamesinin 1. maddesinde partinin amacı şu şekilde verilmiştir: "Milletimizin her bakımdan terbiye ve kalkınmasını, yurdumuzun mülki bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını, imarını, bütün halk kitleleri arasında hakiki bir tesanütün ve içtimai adaletin teminini hedef tutan ve gayesi münhasıran demokratik prensiplere hayat vermekten ibaret olan siyasi bir cemiyettir." Vatandaşın partiye katılma durumu ise şu cümlelerle açıklanmıştır: "İktisadi ve içtimai durumu her ne olursa olsun demokratça ve sosyalistçe düşünüş sistemine bağlı bütün münevverlere, bilhassa işçi, köylü, sanatkâr ve küçük esnafın ve menfaat beraberliğini temsil eden partimiz azalığı kadın ve erkek bütün vatandaşlara açıktır." Sosyalist yaklaşım, partinin ekonomi anlayışına da açıkça yansımıştır. Parti, şarta bağlı olmak üzere özel mülkiyeti kabul etmiştir. Kişisel gayretler ile elde edilen servet tanınmış ama milli varlığın bir grubun elinde bulunması ve genel refahı engelleyen şartlar taşınması halinde ise bankaların, büyük arazilerin, taşıma araçlarının, fabrikaların, madenlerin zaman içerisinde devletleştirilerek millet adına değerlendirilmesi yolu önerilmiştir. Düşünce, basın, söz, toplantı, grev, gösteri ve her anlamda teşkilatlanma hürriyetini temin etmek önemli gayeler arasında kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanları 4 yılda bir, tek dereceli sistemle ve gizli oyla halk tarafından seçilmelidir. Parti'nin inançlarla ilgili görüşü programının 12. maddesinde şöyle aktarılmıştır: "Vatandaşın vicdan hürriyeti ve din serbestliği mutlaklardır. Din lehine ve aleyhine siyasi mahiyette olmayan her türlü neşriyat, propaganda serbesttir. Devlet bu tezahürat karşısında tam bir tarafsızlık muhafaza edecek ve dini müesseseler devlet resmi kadrosu içinde yer almayacaktır." Partinin herhangi bir şubesi açılmamıştır ama çok sayıda sendika kurmuştur. Mevcudiyeti süresince hiçbir seçime katılmamıştır. 16 Aralık 1946

günü Sıkıyönetim Komutanlığı partiyi, birçok sendika ve yayın organı ile beraber sınıf mücadelesini körükledikleri iddiasıyla kapatmıştır. Partinin ve bağlı sendikaların ileri gelenleri, komünizme hizmet eden faaliyetlerde buldukları suçlamasıyla tutuklanmıştır. İki yıl kadar devam eden davaların sonunda 55 kişi 1 ile 5 yıl arasında hapis cezası almıştır. Partinin kurucusu Müstecaplıoğlu serbest bırakılmış ve parti kurmasında da engel bulunmadığı için 1950 yılında TSP'yi yeniden faaliyete geçirmiştir. Çok fazla rağbet görmeyen bu yeni yapılanma da 1952 yılında, komünistlik suçlamasıyla, tekrardan kapatılmıştır.

13.Yalnız Vatan İçin Partisi:21 Haziran 1946'da İstanbul'da kurulan partinin kurucuları Yaşar Çimen, Kaya Mutlu, Adil Aktaş ve Baki Zorlukaya olmuştur. Teşkilatlanamamış ve kongre düzenlememiş bir yapıdır. İstanbul dışında örgütlenememiştir. Yayın organı yoktur. 1946 milletvekili seçimlerine katılmış ama başarı sağlayamamıştır. Sosyalist anlayışa sahip bulunan parti, **Kemalizm**'in kökleşmesini sağlamak amacını ilke edinmiştir. Kendilerini; Devletçi, milliyetçi, cumhuriyetçi ve halkçı olarak tanımlamışlardır. 18 maddelik kısa parti programında; adaletin süratlendirilmesi için Mecliste sürekli bir heyet bulundurulması, Cumhurbaşkanlarının 5 yılda bir seçilmesi, vergilerin birleştirilmesi, yabancı diller mevzusunda düzenlemeler yapılması, işçi teşkilatlanmalarının kurulması, milli bir banka aracılığıyla işçiler için 10 yıl içerisinde geri ödenmesi kaydıyla evler inşa edilmesi, memura zam verilmesi, üniversite talebelerinin barınması amacıyla siteler kurulması ilkeleri yer bulmuştur. Atatürk'ün emanet ettiği vatani her durumda müdafaa edeceklerine dair ant içmişlerdir. Partiye giriş, Atatürk büstü önünde yapılan bir yemin merasiminden sonra gerçekleşmekteydi. İşsizlik konusunda ise ilginç bir yaklaşım sergilemişler ve partinin en büyük amaçlarından birisi olarak dilenciliği önlemeyi göstermişlerdir. Her müracaat sahibine bir hafta içerisinde iş temin edileceğini vaat etmişlerdir. Parti kurucularının CHP ile yakın ilişkiler içerisinde olduğu bilinmektedir. 1952 yılında parti dağılmıştır.

14.Yurt Görev Partisi:15 Ağustos 1946'da Hatay-İskenderun'da Abdülkadir Gönüllü başkanlığında, Abdullah Mursaloğlu, Yahya Kurtulan, İhsan Akşehirli ve Feyzi Arslan Güven tarafından kurulmuştur. Partinin tespit edilen bir programı yoktur. Herhangi bir seçime katılmamış ve kongre düzenlememiştir. Vatana ve vatandaşa hizmet etmek için kurulduğunu ilan etmiştir. Kurucuları arasında yaşanan anlaşmazlıklar dolayısı ile kuruluş sonrasında siyasi alanda faaliyete geçemeyerek dağılmıştır. Siyasi arenada bir iz bırakmamıştır.

Sabit DOKUYAN

KAYNAKÇA

AKANDERE, Osman, **Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler(1938-1945)**, İz Yayıncılık, İstanbul 1998.

AKKERMAN, Naki Cevat, **Demokrasi ve Türkiye'de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ulus Basımevi, Ankara 1950.

Akşam Gazetesi, 3 Ocak 1946, 17 Mart 1946, 30 Mart 1946, 2 Mayıs 1946, 7 Mayıs 1946, 9 Haziran 1946, 20 Haziran 1946, 11 Temmuz 1946, 20 Temmuz 1946, 28 Temmuz 1946, 17 Aralık 1946, 18 Aralık 1946.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adam (1938-1950)**, Cilt II-III, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Menderes'in Dramı**, Remzi Kitabevi, Ankara 1969.

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-1-0-0/ 42-247-1, 30-1-0-0/ 53-315-4, 490-1-0-0/ 572-2277-3, 490-1-0-0/ 436-1808-3, 490-1-0-0/ 435-1806-2, 490-1-0-0/ 436-1811-2, 490-1-0-0/ 437-1813-1, 490-1-0-0/ 436-1809-1,

490-1-0-0/ 436-1808-2, 490-1-0-0/ 436-1808-1.

Cumhuriyet Gazetesi, 20 Temmuz 1946.

ÇAVDAR, Tefrik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1839-1950)**, İmge Kitabevi, Ankara 2008.

DARENDELİOĞLU, İlhan, **Türkiye'de Komünist Hareketleri**, Toprak Yayınları, İstanbul 1961.

DEMİRCİ, Sibel, "Soğuk Savaş Dönemi Türk Siyasi Hayatında Özgün Bir Siyasal Parti Örneği: Ergenekon Köylü İşçi Partisi (EKİP)", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 38, S. 65, 2019, s. 413-436.

DOKUYAN, Sabit, "Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu", **ASOS Journal**, S. 2/1, 2014, s. 151-159.

DOKUYAN, Sabit, **1945-1950 Yılları Arasında Türkiye**, Cilt I, IQ Yayıncılık, İstanbul 2013.

ERER, Tekin, **Türkiye'de Parti Kavgaları**, Ticaret Postası Matbaası, İstanbul 1963.

Eroğul, Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara 2003.

KARAKILIÇ, Cem, **Türk Siyasal Hayatında Muhalefet (1945-1950)**, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2015.

KARPAT, Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi, Ankara 2008.

Resmi Gazete, 10 Haziran 1946.

SAYILGAN, Aclan, **Türkiye'de Sol Hareketler**, Hareket Yayınları, İstanbul 1972.

SENCER, Muzaffer, **Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri**, May Yayınları, İstanbul 1974.

ŞENŞEKERCİ, Erkan, **Türk Devriminde Celal Bayar (1918-1960)**, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2000.

ŞİŞMANOV, Dimitir, **Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi**, Belge Yayınları, İstanbul 1990.

Tanin Gazetesi, 3 Ocak 1946, 23 Ocak 1946, 17 Mart 1946, 18 Mart 1946, 27 Mart 1946, 30 Mart 1946.

TBMM Kütüphanesi, **İslam Koruma Partisi Program ve Tüzüğü**, 1946.

TBMMTD, 5 Kasım 1945, 12 Mayıs 1972.

TEVETOĞLU, Fethi, **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)**, Komünizmle Mücadele Yayınları, Ankara 1967.

TOKER, Metin, **Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları-Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998.

TÖKİN, Füzuan Husrev, **Türkiye'de Siyasal Partiler ve Siyasal Düşüncenin Gelişmesi(1839-1965)**, Elif Yayınları, İstanbul 1965.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasal Partiler (1859-1952)**, Arba Yayınları, İstanbul 1995.

TUNCER, Erol, **1946 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara 2008.

Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, **Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi Ana Nizamname ve Faaliyet Programı**, F-K Basımevi, İstanbul 1946.

Ulus Gazetesi, 3 Ocak 1946, 27 Mart 1946, 28 Mart 1946, 31 Mart 1946, 20 Haziran 1946, 23 Haziran 1946, 21 Temmuz 1946, 27 Temmuz 1946, 17 Aralık 1946.

UZUN, Hakan, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946 Olağanüstü Kurultayı", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl 13, S. 26, 2013, s. 139-161.

ÜNAL, Süzan, "Türkiye'de 1923-1960 Yılları Arasında Kapatılan Siyasi Partiler", **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 5, S. 10, 2015, s. 100-156.

Vakit Gazetesi, 24 Ocak 1946, 7 Mart 1946, 11 Mayıs 1946, 13 Haziran 1946, 20 Haziran 1946, 22 Haziran 1946, 23 Haziran 1946, 24 Haziran 1946, 16 Temmuz 1946, 17 Aralık 1946, 18 Aralık 1946.

Vatan Gazetesi, 7 Eylül 1945, 14 Eylül 1945, 23 Ocak 1946.

www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2023)

www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007 (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2023)

www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2023)

YALMAN, Ahmet Emin, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1922-1971)**, Cilt 2, Pera A.Ş, İstanbul 1997.

Yeniçağ Gazetesi, 30 Mart 1946.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/1946-yilinda-kurulan-siyasi-partiler/?pdf=6306> adresinden erişilmiştir